

פרק ד' י"ז - ט"ו אשם תלוי.

ויקרא (תשי"ז)

א. שאלה כללית

רמב"ן ד' ג' (ודבריו מעין הקדמה לפרקים ד' - ה')
וסעם הקרבנות על הנפש השוגגת, מפני שכל העונות יולידו גנאי בנפש והם
מזם בח ולא תזכה להקביל פני יוצרה, רק בהיותה שחורה מכל חטא, ולוא זה
היו טפשי העולם זוכים לבוא לפניו, ולכן הנפש השוגגת מקריב קרבן שתזכה
לקרבה אל האלותים אשר נתנה, ובעבור זה גם כן הזכיר "נפש".

ר' דוד הופמן ויקרא (חלק א: קכ"ד): אף חטא שנעשה בשוגג חרי הוא חטא.
ובזה שונה הבטוי "חטא" משאר הבטויים לציון מעשי עברה ("פסע", "עון"),
שבאחרונים משתמשים רק לציון עברות שבמניין ואלו הראשון חל גם על עברות
שבשוגג. לפי קבלת חכמינו יש שני סוגים של שוגג: א) שוגג ביהס אל החוק
או תוכן החוק, "שוגג בלאו או בכרת", כלומר: לא ידע שמעשה זה אסור או
אסור בכרת; ב) שוגג ביהס אל המעשה, כלומר הוא ידע על האסור אך נעלם
ממנו כי במעשהו זה עבר על החוק. (למשל: הוא עושה מלאכה בטבת ושכח
שאותו יום שבת, או שהוא אוכל חלב וחושב שהוא שומן.) אף השוגג זקוק
לכפרה, משום שלא היה נזהר ונשמר כראוי. עם ישראל נצטווה (ויקרא י"ח י')
לשמרם את משמרתם (בר' י"ח) "ושמרו דרך ה'", להשמר ולהזהר שלא
להחטיא את דרך ה'. על כל אחד לפלס את מעגלותיו ולכווננם כך, שימצא
תמיד בדרך ה', ולכן כלל הוא בתורה שגם השוגג זקוק לכפרה. (לא כן מי
שעבר עברה שלא ברצונו מתוך אונס, הוא פטור מכל קרבן. "אונס להטמא
פטור".)

- 1) מהי הטאלה הגדולה שאותה רצו שניהם לישב?
- 2) מהו ההבדל העקרוני שבין שתי הדעות הנ"ל?
- 3) האין דעת הרמב"ן הנ"ל עומדת בסתירה לדבריהם י"ז ה-י' בז' וע' גליון סופטים תשי"א שאלה ב' ודברי הרן שם

א.ב. השוה

אשם

ה' י"ז: ואם נפש כי תחטא
ועשתה אחת מכל מצוות ה'
אשר לא תעשינה

ולא ידע ואשם
ונתא עונה

והביא...

חטאת

ה' כ"ז: ואם נפש אחת תחטא בשוגג
בעטותה אחת ממצוות ה'
אשר לא תעשינה

ואשם

כ"ח: או הודע אליו חטאתו אשר חטא

והביא...

רש"י ד' כ"ג ד"ה או הודע: כמו אם הודע הדבר, הרבה "או" יס משמטין לטון
"אח", ו"אח" במקום "או" כמו (שמות כ"א) "או נודע כי
טור גזח הוא".
" הודע אליו: כשחטא היה סבור שהוא היתר, ולאחר מכאן
נודע לו שאסור היה.

רש"י ה' י"ז ד"ה ולא ידע ואשם: הענין הזה מדבר במי טבא סמך כרת ליצו
ולא ידע אם עבר עליו אח לאו, כגון: חלב וטמן למנין
וסבור שהיה היתר ואכל את האחת. אמרו לו: "אחת של חלב
היתה" ולא ידע אם זה של חלב אכל - הרי זה טבא אשם
תלוי ומגן עליו כל זמן שלא נודע לו טודאי חטא, ואם
נודע לו לאחר זמן - יביא חטאת.

1. חסבר מהו איפא החבדל בין מקרה שבו חייב חטאת ובין מקרה של חייב אשם?
2. חסבר למה נאמר לגבי חטאת "ואם נפש..." ונאמר נאמר "ואם נפש כי..."
3. חסבר למה נאמר בחטת "ואם נפש אחת תחטא" ולא נאמר כן באשם.
4. חסבר למה בודאין לא נאמר "ונטא חטאו" ובטמס החטיר לומר "ונטא
עונתו"?

א.ב. ויהי א"ל תמים מן הצאן בערכך לאשם...
רש"י ד"ה בערכך לאשם בערך האמור למעלה (הכונה לפי ס"ו של פרקנו).

- 1) מה קשה לרש"י במסוקנו?
- 2) ע' רמב"ן ס"ו ד"ה ויהי א"ל אשמו: וטעם אשם תלוי מפני שבעליו טבא
טאין עליו ענש כי לא נודע שחטא, מפני זה החטיר עליו הכתוב בטמס
יותר מודאי.

(א) תוכח מן הכתובים (פרק ד-ה) שענש המטומא אם טבא אם לא, גדול

מעטו של השוגג ודאי.

xx (ב) מה יכול להיות הנימוק לדין הענין של מי טמס טבא גדול מעטו של
שג ודאי? (נוסף על הטעם הנאמר לעיל ברמב"ן).

1. מהי סבת השנוי בתרגום המלה "רע"?
2. מהי חשיבות דרכו זו של אונקלוס להבנת ויקרא י"ט י"ח?

ד. שאלות ודיוקים ברש"י:

- 1) א' ד"ה כלה: "גמירא" כלה - כליל, כולכם ישלח. השוה דבריו בר' י"ח כ"א ד"ה הבאה אלי עשו: ואם עומדים במרדס, כלה אני עושה בהם...
- xx (ב) לשם מה מביא רש"י במקומו את התרגום "גמירא"?

- (א) הסבר למה לרש"י לחזור ולפרש מלה "נא", והלא כבר פרשה כבר י"ט י"ח ד"ה נא: "לשון בקשה"?
- (ב) למה לא הסתפק כאן בפרוש המלה, והוסיף עוד: בבקשה ממך הזהירם... שלא יאמרו...?
- (2) ב' ד"ה דבר נא: אין נא אלא לשון בקשה. "בבקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמרו אותו צדיק אביהם (= אברהם): (בר' ט"ו) "ועבדום וענו אותם" קיים בהם, (בר' ט"ו) "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם.

- xx (א) מקובלנו שאין רש"י מביא גם פשט וגם מדרש חז"ל אלא אם כן לא בחזו דעתו באחד מהם. הסבר מה ראה כאן להוסיף על פשוטו את מדרשם של רבותינו?
- (3) ד' ד"ה כחצות הלילה: כתחלק הלילה. כחצות: כמו (מלכים א' י"ח) "בעלות", (תהלים קכ"ד) "בחצות אפס בנו". זהו פשוטו לישבו על אפניו, שאין 'חצות' שם דבר של 'חצי'.

- xx (ב) למה הביא רש"י בפרושו לפשוטו כדוגמא צורות מקור עם ב"ת ולא הביא מקור עם כ"ף כמו "כעלות השחר"?
- × (ג) בעל אמרי שפר מקשה על דברי מדרש חז"ל המובאים ברש"י: אף אם יסעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא, מה היה משה חושש להם, שיטעו בשביל כך הלשון שנ' לו מפי הגבורה? ישב קושייתו.
- ורבותינו דרשוהו כמו (שם) י"ב כ"ס) "בחצי הלילה" ואמרו שאמר משה "כחצות" שמשמע סמוך לו, או לפניו או לאחריו, ולא אמר 'בחצות' שם יסעו אצטגניני פרעה ויאמרו: "משה בדאי הוא".

- (4) ה' ד"ה מבכור פרעה עד בכור השפחה: ... ולמה לקו בני השפחה? שאף הם היו משתעבדים בהם ושומעים בצרתם.

בעל צידה לדרך מקשה על דבריו: קשה לי, שהרי לקמן (שם' כ' ב') ד"ה מבית עבדים פירש: מבית פרעה שהייתם עבדים לו. או אינו אלא "מבית עבדים" - שהיו עבדים לעבדים? ת"ל (דב' ז' ח') "ויפרך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים" - אמור מעתה עבדים למלך היו ולא עבדים לעבדים.

xx ישב קושייתו.

ה. ט' ויאמר ה' אל משה: לא ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ מצרים ר' אברהם בן הרמב"ם: טעמו כמו שבאר רב סעדיה גאון: עבר לפי הענין חתיד לפי הלשון, שעורו: הסיבה שלא היה פרעה שומע, הסוד בזה רצוני להרבות מופתי בארץ מצרים כמו שראיתם.

1. מה מאלץ אותו לפרש "ישמע" "עבר לפי הענין" אע"פ שהוא "עתיד לפי הלשון"?
2. השוה רמב"ן דב' כ"ט י"ח ד"ה למען ספור הרוה את הצמאה: ... ואמר הכתוב כי בעבור זה יהיה כך, כי בכל סבה עם עלול יאמר "למען", בין שיעשה האדם הגורם ליוצנו בעלול כמו (ירם' ע"ב ו') "למען אשר ייסב לנו", בין שיהיה האדם הגורם כן שלא מדעתו כמו (יחז' כ"א כ') "למען למוג לב", (יחז' ו' ו') "למען יאשמרו", (הושע ח' ד') כספט וזהבם עשו להם עצבים למען יכרת". ע"פ איזה משני מיני "למען" יתפרש "למען" בפסוקנו?